
Portret Adriaena Pauwa, Strossmayerova galerija, Zagreb

Sanja Cvetnić

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU

Izvorni znanstveni rad - UDK 75.041(492)*16"

15. travnja 1996.

»Portret muškarca« iz Strossmayerove galerije starih majstora HAZU u Zagrebu¹, kojega je identitet više od stoljeća bio neprepoznat, odnedavno se može pouzdano odrediti. Slika nosi atributivnu odrednicu »Anthonis van Ravesteyn (?)«.²

Poznata povijest ovoga portreta, slično mnogim slikama iz zbirke započinje trenutkom kada ga kupuje biskup Strossmayer.³ Prisutan je u inventarima i popisima biskupove zbirke od rukopisnih inventara 1868. i 1883. godine, a potom se zadržao u katalozima do 1922. godine.⁴ Nakon toga, u sedam izdanja kataloga koji slijede, ova slika nije uvrštena, pa tako izostaje i njen šturi popratni opis: »Popsrje muškarca srednjih godina s dekoracijom, koja mu oko vrata visi na lancu.«⁵ Ponovno je nalazimo tek u prvom katalogu djela iz nizozemske zbirke (1988.), gdje Đuro Vandura ispravno uočava kako je dekoracija oko vrata zapravo »medalja Svetog Mihajla«.⁶ Smatram, međutim, kako se i portretirani lik može pouzdano identificirati kao

Dosada neidentificirani »Portret muškarca« iz Strossmayerove galerije u Zagrebu (SG-200) autorica otkriva kao portret nizozemskog državnika Adriaena Pauwa (Amsterdam 1585. - Dan Haag 1653.), jednoga od potpisnika Münsterskoga mira (1648.) Komparativnom analizom autorice dokazuje, da među brojnim Pauvovim portretima najjače usporednice vežu zagrebački portret uz »Portret Adriaena Pauwa« Jana Baptista Florisa (oko 1617. - Antwerpen 1655.). Ta je slika nastala po izgubljenom, ali često u grafički medij proširenom Pauwovom portretu Anselmusa van Hullea (1594. - nakon 1668.), a Florisovo se djelo nalazi u Friedenssaal Gradske vijećnice u Münsteru.

Adriaen Pauw (Amsterdam 1. 11. 1585. - Den Haag 21. 2. 1653.).

¹ Zahvaljujem Rijksbureau voor Kunsthistorische Dokumentatie (RKD), Ministarstvu kulture RH i HAZU na omogućenom studijskom boravku u Amsterdamu i Den Haagu, a osobito dr. Karen E. Schaffers-Bodenhausen iz Ikonographisch Bureau na pomoći pri radu.

² Ulje na platnu, 0,735x0,615 m, inv. br. SG-200. Za atribuciju vidi Đuro Vandura, »Nizozemske slikarske škole u Strossmayerovoj galeriji Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti«, Zagreb 1988., str. 140.

³ Na slici je u donjem desnom uglu prednje strane upisan broj »322«, što je, možda, svjedočanstvo pripadnosti nekoj ranijoj zbirci.

⁴ Strossmayerov popis iz 1868. i Cepelićev popis iz 1883.; katalog 1885., br. 126; katalog 1891., br. III 65; katalogi 1895., 1911., 1917., 1922., br. 200.

⁵ Josip Brunšmid, »Akademijska galerija Strossmayerova«, Zagreb 1917., str. 50.

⁶ Đuro Vandura, nav. dj., str. 140.

1. »Portret Adriaena Pauwa«, ulje na platnu, 0,735x0,615 m., Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, Zagerb.

»Staatsman« Adriaen Pauw iznimno je važna osoba nizozemske povijesti.⁷ Bio je izaslanik u pregovorima koji su 15. svibnja 1648. godine okrunjeni Munsterskim mirom. Time je bio završen osamdesetogodišnji rat (1568.-1648.) nizozemskih zemalja za nezavisnost od španjolske dominacije.⁸ Španjolska se zauvijek odrekla ne samo prava na nizozemske provincije, nego je priznala i njihova osvajanja u kolonijama. Bio je to potpuni vojni i diplomatski uspjeh Nizozemaca. Osam članova poslanstva - tijekom dviju godina pregovora - steklo je osobit ugled među sunarodnjacima, o čemu svjedoče njihovi brojni portreti slikani u spomen nizozemske državne snage i pobjede. Najpoznatiji,

⁷ Najvažnije podatke iz Pauwove biografije donose H. Duchardt, G. Dethlefs, H. Queckenstedt u »Die Friedenssale in Munster und Osnabruck und ihre Gesandtenportrats«, Bramsche 1996., str. 226, 227: »Sohn des Reynier Pauw (1564-1635), Kaufmanns und Burgermeisters von Amsterdam, und der Cornelia Michielsdochter de Lange. Er heiratet 1606 Anna Seys (...) Schon 1613 vom englischen Konig Jakob I. geadelt, erwirbt er zahlreiche Ritterguter, u.a. Heemstede, das er prachtig ausbaut. Anfags Kaufmann in Amsterdam, wird er 1611 Pensionaris der Stadt, welches Amt er 26 Jahre bekleidet, und 1627 Rat und Rechenmeister der Staaten von Holland und Westfriesland. (...) Als Fuhrer der antioranischen 'Staatsgesinnten' wird er Ende 1643 von der Provinz Holland als zweiter Deputierter fur die Friedensverhandlungen mit Spanien nominiert; (...). Ein Saatsmann von Format, weiss er den Widerstand der oranischen Partei gegen den Frieden zu uberwinden; (...) Die Ratifikation des Friedens am 15. Mai 1648 in der Ratskammer zu Munster stellt den Hohepunkt seines politischen Wirkens dar.«

EXCELL. ET GENEROS. DNVS. DNVS. HADRIANVS
PAUW, DOM. DE HEEMSTEDÉ, HOGERSMILDE, ETC.
EQVES ORDINIS S.^{TI} MICHAELIS, PRIMVS PRESIDENS,
CONSILIARIVS CVRIA DOMANIORVM ET RATIONVM
HOLLANDIAE WESTFRISIAEQUE, IN CONSENSV EXCEL-
SORVM ET PRAPOTENTVM D. D. ORDINVM GENE-
RALIVM FEDERATI BELGII DELEGATVS, AC EORVM
PER GERMANIAM LEGATVS EXTRAORDINARIVS NEC-
NON AD VNIVERSALIS PACIS TRACTATVS, MONASTERY
INSTITVTOS PLENIPOTENTIARIVS. MDCXLVI.

2. Pieter Holsteyn po Gerardu ter Borchu, »Portret Adriaena Pauwa«

⁸ De facto je nezavisnost postignuta još 1609. godine, ali je tek Münsterskim mirom ona de jure priznata. U nas je sporazum poznat i kao Westfaljski mir.

⁹ Ulje na bakru, 0,454x0,585 m, National Gallery, London, inv. 896. Reproducirana i kataloški obrađena u »National Gallery Catalogues - The Dutch School 1600 - 1900«, London, str. 34-39.

¹⁰ Na svečanosti potpisivanja bilo je prisutno šest od osam nizozemskih pregovarača: Barthold van Ghent, izaslanik provincije Gelderland i voditelj poslanstva, Jan van Mathenesse, Adriaen Pauw (kao zastupnik provincija Holland i West Friesland), Frans van Donia, Willem van Ripperda te Adrian Clant van Stedum. Odsutna dvojica potpisala su sporazum kasnije (Godard van Reede i Johan de Knuyt), usp. »National Gallery Catalogues - The Dutch School 1600 - 1900«, London, str. 35.

¹¹ Poznati su i drugi Pauwovi portreti - iz Narodnoga muzeja u Poznanju (Muzej u Koszalinu), pripisan Gerardu ter Borchu (inv. Mo 306), u Franboroughu (reproduciran u S. J. Gudlaugsson, »Gerard ter Borch«, Haag, 1959. i, br. 41), kao i na brojnim kopijama Ter Borchovoga skupnog portreta.

3. Jan Baptist Floris po Anselmusu van Hulleu, »Portret Adriaena Pauwa«, ulje na platnu, 0,735x0,605 m. Friedenssaal Gradske vijećnice u Munsteru.

skupni portret sudionika Münsterskoga sporazuma čuva National Gallery u Londonu: »The Swearing of the Oath of Ratification of the Treaty of Münster, 15. May 1648«⁹ Gerarda ter Borchu (1617.-1681.). Kopija te slike nalazi se u münsterskome Zemaljskom muzeju, a u istome su gradu, u poznatoj Friedenssaal Gradske vijećnice sačuvani i pojedinačni portreti poslanika. Gerard ter Borch također je pojedinačno portretirao sve nizozemske predstavnike, još tijekom pregovora, ali u tome nije bio jedini.¹⁰ Gerrit Honthorst portretirao je Adriaena Pauwa 1651. godine u dobi od šezdeset i pet godina.¹¹

Među pojedinačnim portretima u Munsteru se nalazi još jedan portret Adriaena Pauwa, nastao po izgubljenom djelu anselmusa van Hullea (pravim prezimenom Hebbelych,

Ghent 1594. - nakon 1668.?). Flamanac Hulle boravio je s Ter Borchom i Holsteynom u Münsteru, jer je tamo potražnja za portretima bila iznimno velika¹² i ostvario ciklus koji je sada uglavnom poznat po kopijama.¹³ Pišući o Hulleovom munsterskom boravku, Zoëge von Manteuffel (1925.) naglašava kako su njegove portrete mnogi nizozemski umjetnici prenosili u grafički medij (npr. Pieter de Bailliu, Mattheus Borrekens, Pieter Clouwet, Cornelis Galle mlađi, Pieter de Jode II. Paulus Pontius i dr.)¹⁴ te kako su potom uvršteni u brojne dedamnaestostoljetne spomenice povijesnoga mirovnog sporazuma.¹⁵

Spomenuta sačuvana munsterska kopija po Hulleu djelo je Jana Baptista Florisa (oko 1617. - Antwerpen 10. 1. 1655.).¹⁶ Iako Pauwa možemo prepoznati i na Ter Borchovom i na Holsteinovom portretu, smatram kako je Florisova kopija po Hulleu najbliža našem. Natpis ispod slike nedvojbeno otkriva identitet portretiranoga: »ADRIANUS PAW EQUES DOM IN HEEMTSE PL HOLL«. Sa slikom iz Strossmayerove galerije Florisova kopija po Hulleu podudara se u dimenzijama, kadru, impostaciji lika, dobi i portretiranoga, odjeći, odličju reda sv. Mihaela i u detaljima, te s pravom možemo pretpostaviti kako se naše djelo

također veže uz Hullea bilo kao vrsna replika radionice (?) ili suvremena kopija po Hulleu. No, nesumnjivo je da portret u svakom slučaju prikazuje nizozemskoga državnika Adriaena Pauwa.

¹² »Ter Borch was not the only artist who went to Munster in search of portrait commissions. Pieter Holsteyn of Haarlem and the Flemish painter Anselm van Hulle, then in the service of the stadholder Frederik Hendrik, were also there and painted many portraits.« Bob Haak, »The Golden Age. Dutch painters of the Seventeenth Century«, London 1984., str. 398.

¹³ Reproducirana u H. Duchardt, G. Dethlefs, H. Queckenstedt, nav. dj., str. 226. Zahvaljujem dr. Angelika Lorenz iz Westfälisches Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte na podatku o kopijama Hulleova ciklusa U dokumentaciji haškoga RKD munsterska je slika i dalje zabilježena kao Hulleovo djelo, a ne kao kopija po njemu.

¹⁴ Usp. »Allgemeines Lexikon der Bildende Künstler« (Thieme-Becker), Leipzig 1925., sv. XVIII, str. 109.

¹⁵ Pontiusov se bakrorez sa Pauwovim portretom po Hulleu nalazi u spomenici »Pacis Antesignani 1691«, fol. 30.

¹⁶ Jan Baptista Floris po Anselmusu van Hulleu, »Portret Adriaena Pauwa«, ulje na platnu, 0,735x0,605 m, Munster, Gradska vijećnica, Friedenssaal.

Sanja Cvetnić

A PORTRAIT OF ADRIEN PAUW AT THE STROSSMAYER GALLERY

The figure in The Portrait of a Man at the Strossmayer Gallery (SG-200) which until now was unnamed is identified by the author as a likeness of the Dutch statesman Adriaen Pauw (1585-1653). As a rich and notable citizen he was the representative of the provinces Holland and West Friesland in talks which put an end to eighty years of war between the Spanish Crown and the Provinces of the Netherlands. Pauw was one of the signatories of the final document of the Munster Treaty (1648). The author suggests that of the numerous surviving portraits of Pauw the greatest likeness with the portrait in Zagreb is that found in The Portrait of Adrien Pauw by Jan Baptista Floris after Anselmus van Hulle (1594-after 1668?) at the City Hall in Munster.